

Výjezdní seminář z obchodního práva
„Obchodněprávní judikatura včera, dnes... a zítra?“

25.4 – 27.4.2014

Zdánlivé usnesení valné hromady SRO či AS.

Michal Havel

4. ročník PF UK

Resumé:

Nová právní úprava zdánlivosti usnesení valné hromady akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným v zásadě zobecňuje již dříve vyjádřené závěry Nejvyššího soudu České republiky. Na druhé straně přináší nová právní úprava též jiné důvody zdánlivosti usnesení valné hromady, které dle mého názoru doposud v judikatuře vyjádřeny nebyly, přestože byly již zmiňovány právní doktrínou. Dosud judikované závěry Nejvyššího soudu České republiky považuji za použitelné i za nové právní úpravy.

Institut zdánlivosti

Zdánlivost neboli nicotnost¹ právního jednání je taková vlastnost určitého projevu vůle, pro kterou lze projev vůle považovat za právně bezvýznamný. Právní jednání, které je zdánlivé, z právního pohledu neexistuje a nemůže mít proto ani žádný normativní význam (tj. zakládat, rušit měnit subjektivní práva a povinnosti). Zpravidla je zdánlivost průvodním jevem těch nejzávažnějších vad právního jednání², pro které takové právní jednání nemůže vzniknout, resp. objektivní právo vznik a existenci takového právního jednání v žádném ohledu neuznává.

Domnívám se, že lépe lze uchopit pojem zdánlivosti v relaci s institutem neplatnosti právního jednání. Oba instituty jsou ve své podstatě sankcemi, kterými právní řád postihuje určitá vadná právní jednání a které jsou použitelné na vady o různé míře závažnosti.³ Je-li právní jednání neplatné, tak vzniklo a existuje, pouze jsou z důvodu neplatnosti takovému právnímu jednání upřeny právní účinky.

¹ Označováno také jako non-negotium nebo česky neexistující právní jednání.

² Ivan Rada, Neplatnost a nicotnost usnesení (nejen) valné hromady, Právní rádce 1/2009, s. 8, který hovoří o pojmových znacích usnesení valné hromady, jejichž nenaplnění, způsobuje zdánlivost – projev vůle neoprávněné osoby, nesrozumitelnost, faktická nemožnost a jiné.

³ K tomu např. Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 1. vydání, Praha 2008, 299 s., dle kterého vada právního úkonu zásadně působí jeho neplatnost, ledaže jde o vadu natolik „základního významu,“ že je takový úkon nutné považovat za nicotný.

S ohledem na povahu neplatnosti, tj. zda je absolutní nebo relativní, se dále liší podmínky dovolatelnosti neplatnosti jednání, tyto však nemohou nijak změnit podstatu neplatnosti, která zůstává stejná⁴.

Na druhé straně zdánlivé právní jednání se pouze jako právní jednání jeví, ve skutečnosti však právním jednáním není – nevzniklo a neexistuje. Neexistující právní jednání nemůže mít z povahy věci žádné dopady v právní sféře adresátů.

V obou případech je tak prima facie výsledek stejný, podstata problému se však liší. Oběma instituty objektivní právo reaguje na výskyt určitých vad právního jednání, v důsledku čehož odlišnými prostředky zamezují tomu, aby určitý projev vůle od počátku zakládal, rušil nebo měnil subjektivní práva a povinnosti. Neplatné právní jednáním zůstává právním jednáním a pouze je zbaveno právních účinků. Zdánlivé právní jednání ani právním jednáním není, pouze se jako takové jeví, a tudíž žádné právní účinky také mít nemůže.

Shodným prvkem absolutní neplatnosti a zdánlivosti právního jednání je také zásadní nezhojitelnost vad takových právních jednání. Tento závěr však neplatí bezvýjimečně a nelze ho např. uplatnit v případě zdánlivosti právního jednání obchodní korporace z důvodu nedodržení stanoveného způsobu jednání statutárního orgánu. Pokud je např. stanoveno, že jménem akciové společnosti jednají alespoň dva členové představenstva společně a právní jednání vůči třetí osobě učiní jen jeden, je jednání právnické osoby zdánlivé. Přesto je takové jednání zhojitelné tím, že druhý člen představenstva dodatečně doplní právní jednání svou vůlí (tj. připočítá smlouvu)⁵.

Zatímco v teoretické rovině se nezdá rozlišení obou pojmů problematické, v praktickém životě může být obtížné rozpoznat povahu určitého projevu vůle, respektive určit, zda jde o právní jednání neplatné nebo zdánlivé. Z praktického pohledu jsou při tom rozdíly mezi oběma variantami velmi podstatné. Způsobí-li někdo neplatnost právního jednání, je možné se domáhat náhrady škody. To neplatí, pokud je právní jednání zdánlivé.⁶

Rozdíl mezi neplatností a zdánlivostí má dále neopomenutelný praktický význam ve zvláštních právních úpravách, které konstruují pro určité instituty specifické formy neplatnosti – typickým příkladem je úprava neplatnosti v rodinném právu nebo neplatnosti usnesení valné hromady nebo členské schůze v právu obchodních korporací. V obou případech je neplatnost vázána na splnění přísných podmínek a v konečné fázi spojena až s výrokem soudu o neplatnosti. Není proto divu, že právě v takových případech dochází k výraznější potřebě zdánlivosti. V takovém případě zdánlivost nabízí u nejzávažnějších vad flexibilní variantu, u kterých není nutné podstupovat proces prohlášení neplatnosti. U nejzávažnějších vad je také žádoucí, aby např. pro nesplnění určité podmínky přezkumu (např. ztráta lhůty), nebylo vadné usnesení vyloučeno z přezkoumatelnosti. Legislativně je

⁴ U relativní neplatnosti jsou právnímu jednání upřeny právní účinky podmíněně, tj. až poté, kdy se neplatnosti oprávněná osoba dovolá, byť ex tunc, tj. se zpětnými účinky. Do té doby se finguje bezvadnost takového právního jednání.

⁵ ke zdánlivosti z důvodu nedostatku vůle např. závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2031/2010, [Výběr NS 6659/2011] Názor o dodatečném zhojení z tohoto důvodu nicotného právního úkonu zastává např. Petr Čech. Dle mého názoru je však popsán příklad „zhojitelnosti“ zdánlivosti vyloučen pro usnesení valné hromady.

⁶ Náhrada škody z neplatnosti vzniká na základě ustanovení § 42 SOZ a § 579 odst. 2 NOZ. Na druhé straně nelze vyloučit, že by v případě nicotnosti nemohl závazek z náhrady škody vzniknout prostřednictvím jiného ustanovení, např. na základě porušení obecné prevenční povinnosti, přesto budou taková ustanovení zřejmě fungovat jako užší filtr oproti výslovné odpovědnosti za škodu z neplatnosti.

též možné takové řešení, že určité závažné vady ponecháme v režimu neplatnosti s tím, že pro jejich závažnost jsou výjimkou prolomeny striktní podmínky přezkumu⁷. Tento postup však dle mého názoru relativizuje přísnost institutu přezkumu neplatnosti a nepovažuji ho z tohoto důvodu za vhodný.

Jistotu o povaze určitého jednání jako nicotného je možné procesně nabýt na základě žaloby na určení ve smyslu ustanovení § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, za podmínky prokázání právního zájmu.

Problematickým se může jevit používání pojmu neúčinnosti⁸, který hojně používá právě judikatura Nejvyššího soudu České republiky ve vztahu ke zdánlivosti usnesení valné hromady. Pojem neúčinnosti nelze za žádných okolností ztotožňovat s pojmem zdánlivosti. Nejvyšší soud České republiky tak zároveň většinou doplňuje, že takové usnesení „nelze považovat za rozhodnutí,“ čímž jasně dává najevo zdánlivost takového usnesení.

Zdánlivost v soukromém právu do 1.1.2014

Zákon č. 40/1964, občanský zákoník ani zákon č. 513/1991, obchodní zákoník definici zdánlivého právního jednání (právního úkonu v terminologii původního občanského zákoníku) neobsahovaly. Na druhé straně doktrína zdánlivost právního jednání znala a pracovala s ní, byť připouštěla, že řadu případů zdánlivosti je nutné kvalifikovat v režimu ustanovení § 39 SOZ.⁹ Jediným mně známým případem výslovně legislativně zakotvené zdánlivosti v soukromém právu je zdánlivé manželství¹⁰ či volba nezpůsobilé osoby do statutárního orgánu akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným.¹¹

Oproti veřejnému právu¹², tak až na specifické výjimky dosavadní zákonná úprava soukromého práva se zdánlivostí nepracuje. Těžiště zdánlivosti právního jednání v soukromém právu tak bylo nutné hledat především v právní doktríně a judikatuře.

Zvláště ohledně posuzování zdánlivosti usnesení valných hrad společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti se vytvořila bohatá judikatura Nejvyššího soudu České republiky. Jak již naznačuji výše, domnívám se, že hlavním důvodem je striktní režim neplatnosti¹³ usnesení valné hromady ve srovnání s flexibilním režimem spojeným se zdánlivostí usnesení valné hromady, který množství judikatury ohledně této otázky inicioval. Zdánlivost usnesení valné hromady nezávisí na dodatečném splnění stanovených podmínek ani na soudním rozhodnutí, což může být pro toho, kdo takové usnesení napadá, značná výhoda. Je-li zkratka usnesení nicotné, nepřihlíží se k němu bez dalšího. Případné soudní rozhodnutí o zdánlivosti určitého usnesení valné hromady pouze deklaruje již

⁷ např. věta druhá ustanovení § 131 odst. 8 obchodního zákoníku, k tomu dále viz níže.

⁸ Odložit účinnost usnesení valné hromady lze z vůle společníků na valné hromadě a vázat účinnost na splnění podmínky nebo určitý časový okamžik.

⁹ Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 1. vydání, Praha 2008, 317 s.

¹⁰ Ve smyslu § 17a zákona č. 94/1963 Sb., zákona o rodině, dle kterého manželství v tam stanovených případech „nevznikne.“

¹¹ Komentář k ustanovení § 194 odst. 7 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku ve Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 723 s.

¹² Viz ustanovení § 77 a násl. ve spojení s § 1 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu

¹³ Podle ustanovení § 131 ve spojení s § 183 obchodního zákoníku.

existující právní stav spočívající v podstatě v absenci dotčeného usnesení valné hromady (tj. negativní deklarace).

V právu obchodních společností tak v zásadě mohou ve vztahu k vadám usnesení valné hromady vzniknout tři různé situace: 1) usnesení je zdánlivé (nikdy nevzniklo), 2) usnesení je soudem prohlášeno za neplatné (vzniklo, ale následně odpadlo s účinky ex tunc), 3) usnesení je neúčinné (je platné, pouze z určitého důvodu nenabylo účinnosti).

Níže uvedené judikaturní závěry o zdánlivosti při tom platí zásadně stejně pro valnou hromadu společnosti s ručením omezeným stejně jako pro valnou hromadu akciové společnosti.

Judikatura Nejvyššího soudu České republiky ke zdánlivosti usnesení valné hromady

Rozhodování mimo působnost valné hromady

Již v rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 525/2000 ze dne 30.5.2000 publikovaném ve Sb. NS 292/2000 se Nejvyšší soud dotkl základního důvodu zdánlivosti usnesení valné hromady. V daném případě byla posuzována otázka jmenování nového likvidátora valnou hromadou obchodní společnosti poté, co soud prvního stupně rozhodl o odvolání stávajícího likvidátora pro porušování jeho povinností. Přestože proti rozhodnutí bylo podáno odvolání a nebylo tudíž pravomocně skončeno, vzdal se „nepravomocně odvolaný“ likvidátor své funkce, valná hromada rozhodla o jmenování nového likvidátora. Odvolací soud poté rozhodnutí prvního stupně rozhodnutí změnil a žalobu zamítl. S takovým postupem však nesouhlasil Nejvyšší soud a uvedl, že v takovém případě by mohla valná hromada vždy obejít rozhodnutí soudu o odvolání likvidátora tím, že se proti soudnímu rozhodnutí odvolá a následně likvidátora sama odvolá, resp. se ten vzdá funkce a jmenuje nového. Soudní rozhodování by v takovém případě nemělo žádný význam. NS tak uzavřel, že: *„Jestliže valná hromada rozhodla o jmenování likvidátora za situace, kdy o něm rozhodovat nemohla, nastala z právního hlediska stejná situace, jako by valná hromada rozhodla o odvolání likvidátora jmenovaného soudem (což zákon nepřipouští) a jmenování likvidátora nového. Valná hromada totiž rozhodla o věci, jejíž rozhodnutí nepatří, podle výslovného ustanovení zákona, do její působnosti a takové rozhodnutí je rozhodnutím nicotným, které nemůže mít právní účinky ani pro vnitřní poměry společnosti, natož pak ve vztahu ke třetím osobám.“*

V záhy vydaném rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 500/2000 ze dne 1.6.2000 publikovaném ve Sb. NS 183/2000 Nejvyšší soud České republiky obecný závěr o zdánlivosti usnesení valné hromady rozhodující mimo svou působnost posvětil. Napadána byla platnost usnesení valné hromady, kterým bylo rozhodnuto o změně předmětu podnikání investičního fondu a obchodní firmy. Takový krok byl v rozporu s tehdy účinným zvláštním zákonem.¹⁴ Dovolatel mimo jiné argumentoval tím, že přestože již uplynula lhůta pro napadení neplatnosti usnesení valné hromady podle obchodního zákoníku, jsou ustanovení zákona o investičních společnostech a fondech „*lex specialis*“ vůči úpravě neplatnosti usnesení valné hromady v obchodním zákoníku. Zásadní otázkou, kterou dále dovolatel Nejvyššímu soudu položil, mimo jiné bylo, zda lze usnesení učiněné v rozporu s kogentní normou zákona považovat za nicotné. Nejvyšší soud odpověděl, že nikoliv a odvětil, že: *„Jestliže valná hromada*

¹⁴ zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a fondech ve znění před novelou provedenou zákonem č. 151/1996 Sb.

rozhodla o věci, o které v rámci své působnosti rozhodovat nemůže, neboť do její působnosti takové rozhodování nepatří, nemá takové rozhodnutí žádné právní účinky ani v rámci společnosti, natož ve vztahu ke třetím osobám.“ Vzhledem k tomu, že rozhodování o změně obchodní firmy a předmětu podnikání náleží podle obchodního zákoníku do působnosti valné hromady a takové usnesení tudíž nemůže být nicotné, jakkoliv byla takto provedená změna v daném případě v rozporu s kogentním ustanovením zvláštního zákona.

Nejvyšší soud se tak dle mého názoru současně dotkl též důležité věci, a to, že rozpor s kogentním veřejnoprávním ustanovením zákona nemůže působit zdánlivost usnesení valné hromady. Lze souhlasit, že rozpor se zákonem by měl zůstat zásadně důvodem neplatnosti, byť to neplatí zcela bezvýjimečně.¹⁵

Výše uvedenou linii právních závěrů potvrdilo též v usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 540/2004, ze dne 27.4.2005, publikovaném pod C 3564. V dané věci při tom šlo o to, zda se může valná hromada platně vzdát nároku na náhradu škody vůči třetím osobám. Nejvyšší soud uzavřel, že: *„rozhodnutí o tom, že se společnost vzdává nároku na náhradu škody, nepatří do působnosti valné hromady, a proto nemá žádné právní účinky.“*

Stejně tak byla otázka nedostatku působnosti valné hromady řešena před Nejvyšším soudem České republiky ve věci sp. zn. 29 Cdo 3397/2010 ze dne 11.4.2012 publikovaném pod C 12029. V daném sporu bylo za zdánlivé shledáno usnesení valné hromady, které schválilo úvěrovou smlouvu podle ustanovení § 196a obchodního zákoníku, ačkoli na daný případ dopadala výjimka při poskytnutí úvěru ovládající osobou ovládané osobě. Rozhodnutí Nejvyššího soudu je při tom zajímavé i z procesní stránky a to s odkazem na novelizaci ustanovení § 200e odst. 5 občanského soudního řádu, do kterého byl s účinností od 1.12.2009 odstavec č. 5 ve znění: *„V řízení o neplatnosti usnesení valné hromady obchodní společnosti nebo členské schůze družstva rozhodne soud o tom, že dotčené usnesení valné hromady nebo členské schůze je nicotné, i bez návrhu.“* Tato novelizace překonala dosavadní judikaturní praxi.¹⁶ Nejvyšší soud tak v tomto rozhodnutí uvedl, že novelizované ustanovení překonává judikaturní závěry předchozích rozhodnutí a nově musí soud vyslovit nicotnost ex offio i v řízení o neplatnosti. V doktríně byl při tom vyjádřen i názor, že tuto povinnost šlo dovodit i před novelizací občanského soudního řádu.¹⁷

Z uvedené judikatury Nejvyššího soudu České republiky vyplývá, že usnášení valné hromady mimo její působnost je poměrně frekventovaným důvodem zdánlivosti. K takové situaci dochází, pokud valná

¹⁵ V podstatě je možné argumentovat tím, že byla-li určitá otázka kogentně zakázána a existuje důležitý zájem, aby takové pravidlo nebylo porušeno, budeme konstatovat, že valná hromada v takovém případě nemá působnost o takové otázce rozhodnout. Domnívám se, že příklad předestřené argumentace by mohlo být níže uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 29 Cdo 4284/2007 ze dne 30. 9. 2009 o rozdělení zisku po 6 měsíční lhůtě.

¹⁶ Podle dřívější judikatury Nejvyššího soudu České republiky byly v řízení žaloby na neplatnost usnesení valné hromady zamítány též tehdy, bylo-li usnesení valné hromady zdánlivé.

¹⁷ viz. Holejšovský, J. Valné hromady společností s ručením omezeným. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2011, 182 -183 s.: *„Podle mého názoru bylo vždy třeba z hlediska právní jistoty minimálně účastníků řízení, účelu soudního řízení vedeného dle § 131 ObchZ, případně soudního řízení dle § 80c OSŘ, z hlediska zásady neodmítnutí práva soudem (denegatio iustitiae), z hlediska účelu zákona a ochrany práv aktivně legitimovaných osob dovozovat, že soud vysloví i neúčinnost usnesení valné hromady, resp. nicotnost tohoto usnesení. K uvedenému závěru bylo možné i před jmenovanou novelou dojít argumentem ad maiorem ad minus, tedy jestliže je soud oprávněn vyslovit neplatnost usnesení valné hromady, je tím spíše oprávněn vyslovit i absenci jeho účinků, případně nicotnost usnesení valné hromady.“*

hromada rozhodne o věci, které nejsou svěřeny do její působnosti zákonem či stanovami. V případě valné hromady společnosti s ručením omezeným je zároveň nutné zkoumat, zda se nejednalo o otázku, která byla předmětem atrakce podle § 125 odst. 3 obchodního zákoníku.

Rozhodnutí o rozdělení zisku po uplynutí 6 měsíční lhůty

Nejvyšší soud České republiky se též dotkl otázky zdánlivosti v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 4284/2007 ze dne 30. 9. 2009, publikovaném pod R 80/2010 civ., které se týkalo okamžiku, do kdy může valná hromada akciové společnosti rozhodnout o rozdělení zisku. Akcionáři společnosti rozhodli na mimořádné valné hromadě konané ke konci roku o rozdělení zisku, přestože již jednou o rozdělení zisku rozhodli na řádné valné hromadě při schvalování účetní závěrky společnosti ke konci června. Nejvyšší soud dovodil, že šesti měsíční lhůta stanovená pro konání valné hromady a schválení účetní závěrky je současně časovým limitem pro usnesení valné hromady o rozdělení zisku. Nejvyšší soud se však na druhé straně nijak explicitně nevyjadřuje k povaze usnesení přijaté v rozporu s tímto požadavkem. Profesor Jan Dědič k tomuto rozhodnutí dovozuje: „*že neúčinné může být jen takové rozhodnutí, které je platné (v souladu s právními předpisy), jen je nelze realizovat. V daném případě byl rozhodnutím valné hromady porušen zákon. Nebyly-li splněny požadavky § 178 ObchZ, nebyla valná hromada oprávněna rozhodnutí o rozdělení zisku vůbec přijmout. Valná hromada tedy rozhodovala mimo svou působnost, a proto je podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu takové rozhodnutí nicotné.*“¹⁸ Domnívám se, že tento příklad názorně ukazuje, jak může být s pojmem „nedostatku působnosti“ pracováno velmi extenzivním způsobem.

Vzhledem k tomu, že lhůta pro schválení účetní závěrky je zásadě totožná u společnosti s ručením omezeným, lze patrně závěry uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu vztáhnout též na poměry společnosti s ručením omezeným.¹⁹

Rozhodování osoby, která není jediným akcionářem

Bohatá judikatura se též shromáždila ohledně případů, kdy v působnosti jediného akcionáře, rozhodovala osoba, která akcionářem nebyla. Nejvyšší soud České republiky v takovém případě dochází k závěru, že takové usnesení nemůže mít žádné právní účinky a nelze jej považovat za rozhodnutí jediného akcionáře. K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud České republiky např. v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 3914/2008 ze dne 23.9.2009 publikovaném pod NS 1068/2009.

S těmito závěry souhlasím, neboť se jedná o ukázkový případ, ve kterém je závažnost vady nejvyšší míry. Osoba, která není jediným akcionářem, logicky nemůže ani rozhodovat v působnosti jediného akcionáře. V takovém případě tak nedochází ani k relevantnímu projevu vůle. Je zcela v pořádku, že jej nepovažujeme za rozhodnutí od samého počátku a nepodrobujeme ho řízení o neplatnosti. Stejný závěr by bylo možné dovodit, pokud by se na valnou hromadu pouze osoby, které nejsou společníky a usnesli by se na určitém rozhodnutí.

K usnášeníschopnosti valné hromady a požadovanému počtu hlasů

¹⁸ <http://www.kubistovaco.cz/cs/detail/34-k-problematice-rozdeleni-zisku-a-vyplaceni-dividend-po-uplynuti-lhuty-sesti-mesicu-od-posledniho-dne-ucetniho-obdobi/?PHPSESSID=86091c3750a383da09693aea641fcedc>

¹⁹ Tomáš Dvořák: Rozdělování zisku ve společnosti s ručením omezeným, Právní rozhledy 16/2011, s. 567

Na druhé straně v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 4221/2011, ze dne 20.6.2013 publikovaném pod NS 3128/2013 dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že pokud není valná hromada usnášeníschopná a rozhodne v určité věci, je takové usnesení možné přezkoumat pouze v řízení o neplatnosti, nelze ho však považovat za zdánlivé. Stejný závěr při tom dle Nejvyššího soudu platí v případě, že nerozhodne potřebný počet společníků. Dle Nejvyššího soudu tak patrně nedostatek potřebného kvóra, resp. počtu hlasů společníků (valná hromada usnášeníschopná je, pro usnesení však nehlasoval dostatečný počet společníků) nelze považovat za natolik zásadní vadu usnesení valné hromady, aby vedla ke zdánlivosti.

Domnívám se, že s tímto závěrem je však nutné pracovat v obecné rovině opatrně. V zásadě souhlasím se závěrem Nejvyššího soudu, že v případě nedodržení potřebného kvóra nebo nedostatku odevzdaných hlasů se nejedná o natolik závažnou vadu, jako když rozhoduje osoba v působnosti jediného akcionáře, která akcionářem není. Můžeme se ale domyslet situace, kdy např. počet přítomných akcionářů na valné hromadě bude skoro nepatrný ve vztahu k požadovanému počtu co do síly hlasů (přítomno bude např. 1% hlasů) a přesto bude valná hromada rozhodovat. Je i v takovém případě usnesení neplatné anebo je takové usnesení už co do míry závažnosti kvalifikovat jako zdánlivé? Domnívám se, že v takto hraničním případě by zdánlivost usnesení dána být mohla.

K určitosti usnesení valné hromady

Že se v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky vyskytly i jiné důvody zdánlivosti dosvědčuje rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 1200/2005 ze dne 31.1.2007 publikované pod C 4902. Žalobce jako bývalý člen představenstva požadoval na komerční bance doplacení odměny za výkon funkce. Předmětem výkladu se v této souvislosti stalo ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) obchodního zákoníku, které vkládá do působnosti valné hromady: *„rozhodování o odměňování členů představenstva a dozorčí rady.“* Podle tohoto ustanovení však schválila valná hromada žalované pouze zásady odměňování členů orgánů společnosti s tím, že konkrétní výši odměny stanoví dle stanov dozorčí rada. Jednou ze sporných otázek tak bylo, do jaké míry se požaduje určitost rozhodnutí dle § 187 odst. 1 písm. g) obchodního zákoníku. Nejvyšší soud uvedl: *„Má-li tedy o konkrétní výši odměny rozhodovat někdo jiný, než valná hromada, musí rozhodnutí valné hromady stanovit objektivní kritéria, na jejichž základě bude odměna určena, tak aby určení výše odměny nezáleželo na libovůli toho, kdo odměnu určuje. Nesplňuje-li rozhodnutí valné hromady uvedené podmínky, nelze je považovat za rozhodnutí, kterým valná hromada rozhodla o odměňování představenstva...“* Jedině tak je možné zachovat účel tohoto ustanovení, kterým je ochrana akcionářů společnosti. Dle mého názoru lze uvedený závěr vyložit, že důvodem zdánlivosti by v daném případě byla neurčitost usnesení valné hromady.

Zdánlivost usnesení valné hromady v rekodifikované právní úpravě

S institutem zdánlivosti právního jednání již výslovně rekodifikace soukromého práva počítá. Základní ukotvení zdánlivosti jako právního institutu obsahuje ustanovení § 551 až § 554 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jako „NOZ“). Ustanovení § 551 až 553 NOZ upravuje jednotlivé základní skutkové podstaty zdánlivosti (mezi něž řadí absenci vůle, nedostatek zjevné vážnosti vůle a dále neurčitost a nesrozumitelnost takové míry, kterou nelze odstranit výkladem) s tím, že v takovém případě podle uvedených ustanovení *„o právní jednání nejde.“*

Ustanovení § 554 NOZ stanoví, jak se zdánlivým právním jednáním naložit a konstatuje, že „*k zdánlivému právnímu jednání se nepřihlíží.*“ Na jedné straně se toto ustanovení jeví nadbytečné, neboť již z ustanovení § 551 až § 553 NOZ plyne, že v případě naplnění podmínek tam stanovených nejde o právní jednání. Otázkou zůstává, jestli je možné ustanovení § 554 NOZ přiřknout takový význam, že kde se v NOZ používá významu „*nepřihlíží se,*“ znamená to také, že jde o zdánlivost.²⁰ Patrně je rozumné takový přístup neakceptovat a zachovat si v posuzování zdánlivosti jistou míru zdrženlivosti.

Základním ustanovením, které nám dává odpověď, jakým způsobem aplikovat úpravu zdánlivosti právního jednání na usnesení valné hromady kapitálové společnosti je ustanovení § 45 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“). Ustanovení § 45 ZOK je hlavním filtrem, který modifikuje propustnost zdánlivosti právního jednání podle obecného práva občanského realizované skrze vztah subsidiarity NOZ vůči ZOK do práva obchodních korporací. Tento filtr při tom platí pouze pro rozhodnutí orgánů obchodních korporací (tj. nejen usnesení valné hromady, ale též rozhodnutí jiných orgánů a nejen obchodních společností, ale i družstev).

K samotné povaze usnesení valné hromady lze uvést, že zatímco podle dosavadního přístupu za účinnosti obchodního zákoníku nebylo usnesení valné hromady považováno za právní úkon, se od 1.1.2014 dovozuje, že se jedná o právní jednání.²¹ I v tomto ohledu je nutné rozumět ustanovení § 45 odst. 1 ZOK, které proto modifikuje uplatnitelnost ustanovení o právním jednání podle NOZ.

Dle ustanovení § 45 odst. 1 ZOK se na rozhodnutí orgánu obchodní korporace hledí jako by nebylo přijato²² podle ustanovení NOZ upravujícího spolky, to však neplatí pro rozpor rozhodnutí s dobrými mravy.

Ustanovením, na které je zde odkazováno, je § 245 NOZ, na jehož základě je zdánlivé takové usnesení členské schůze spolku, které odporuje dobrým mravům, mění stanovy způsobem odporujícím donucujícím ustanovením zákona nebo je přijato v záležitosti, ve které nemá členská schůze působnost. Pomineme-li na základě dikce § 45 odst. 1 ZOK dobré mravy, je nutné za zdánlivé

²⁰ Ustanovení s formulací „*nepřihlíží se*“ je v NOZ rozeseta celá řada, a to např. ustanovení § 2898 NOZ o ujednáních omezujících právo na náhradu újmu nebo ustanovení § 630 odst. 2 NOZ o ujednáních o jiné promlčecí lhůtě v neprospěch slabší strany. Na druhé straně např. ustanovení § 1813 NOZ o ujednáních zakládajících zcela zjevnou nerovnováhu v neprospěch spotřebitele, se o zdánlivost nejedná. V daném případě se o zdánlivost jednat nemůže, když spotřebitel je oprávněn se takového ujednání dovolat (takové právní jednání proto musí předem existovat). S názorem, že by formulace „*nepřihlíží se*“ indikovala zdánlivost, nesouhlasí např. Petr Čech – viz. Otázky a odpovědi k nové soukromoprávní úpravě, elektronická verze magazínu epravo.cz, 03/2014 s. 10

²¹ Jan Dědič: K právní povaze usnesení valné hromady v rekodifikaci soukromého práva, Obchodněprávní revue 11/2011, s. 326.

²² Formulační základ ustanovení § 45 odst. 1 a 2 ZOK, ale též § 245 NOZ stojí na tom, že na rozhodnutí se „*hledí jako by nebylo.*“ Vystává otázka, zda se podstata liší oproti zdánlivosti, která dle § 554 používá formulaci „*nepřihlíží se.*“ Komentář k ustanovení § 45 ZOK uvádí, že se jedná o fikci nepřijetí rozhodnutí – Štenglová, I., Havel, B., Čileček, F., Kuhn, P., Šuk, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 122 s. Domnívám se, že v obou případech se jedná o totéž, právo finguje neexistenci takového právního jednání, pouze to však vyjádřuje jinými slovy, a tudíž zbytečně matoucím způsobem.

považovat takové usnesení valné hromady, které mění stanovy způsobem odporujícím donucujícím ustanovením zákona²³ nebo je přijato v záležitosti, ve které nemá valná hromada působnost.

Ustanovení § 45 odst. 2 ZOK zavádí další důvody zdánlivosti speciálně pro rozhodnutí orgánu obchodní korporace, kterými jsou neurčitost, nesrozumitelnost nebo zavazuje-li rozhodnutí k nemožnému plnění.

Ustanovení § 45 odst. 3 ZOK vylučuje uplatnění ustanovení NOZ o zdánlivém právním jednání na rozhodnutí orgánu obchodní korporace.²⁴

Domnívám se, že zdánlivé je též usnesení valné hromady, které je v rozporu s ustanovením § 155 odst. 1 NOZ²⁵, tj. které např. zvolí do statutárního orgánu osobu, která nesplňuje podmínky pro členství v takovém orgánu. Formálněprávně není toto ustanovení kryto filtrujícím ustanovením § 45 odst. 1 ZOK, neboť toto přebírá pouze ustanovení NOZ upravující spolky. Ustanovení § 155 odst. 1 však na druhé straně platí obecně pro právnické osoby, a tudíž i pro spolky, byť není přímou součástí spolkového práva. Dle mého názoru lze ustanovení § 45 ZOK vyložit tak, že nepřebírá pro účely zdánlivosti pouze ustanovení upravující spolky (v úzkém slova smyslu), ale též nepřímou ustanovení platná pro všechny právnické osoby (tj. i § 155 odst. 1 NOZ), která jsou použitelná pro spolkové právo, a tudíž je možné je podřadit pod dikci § 45 odst. 1 ZOK (v širším smyslu).

V případě rozhodnutí orgánu obchodní korporace jsou tak důvody zdánlivosti podstatně modifikované, než důvody zdánlivosti pro obecné právní jednání. Patrně tomu je tak z důvodu přísného režimu neplatnosti usnesení valné hromady, kdy se jeví žádoucí, aby v případě, že nejsou splněny podmínky pro dovolání se neplatnosti podle zvláštního režimu, nebyly ponechány vady nejzávažnějšího charakteru nedotčeny.²⁶

Použitelnost dosavadní obchodněprávní judikatury

Poměříme-li výše uvedené závěry judikatury Nejvyššího soudu České republiky ve světle příslušných ustanovení ZOK, lze konstatovat zásadní použitelnost dosavadních závěrů Nejvyššího soudu i v rekonfigurované právní úpravě.

Shrneme-li celkový dopad citovaných pravidel, je usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti zdánlivé, pokud 1) mění stanovy tak, že odporují donucujícímu

²³ Nově se tak překlápí režim věty druhé ustanovení § 131 odst. 8 obchodního zákoníku do režimu zdánlivosti takového usnesení, které mění stanovy (těmi je zcela jistě nutné rozumět i společenskou smlouvu) tak, že se ocitají v rozporu s kogentním ustanovením zákona. Jak ale upozorňuje Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010, 451 s., v takovém případě soud v podstatě nepřezkoumává platnost usnesení valné hromady, ale platnost změněného ustanovení stanov či společenské smlouvy. Spíše z teoretického hlediska tak vzniká otázka, zda lze takové usnesení považovat za zdánlivé?

²⁴ Domnívám se, že filtr dle ustanovení § 45 odst. 3 ZOK je příliš přísný. Myslím, že by bylo žádoucí zachovat též zdánlivost z důvodu absence vůle dle § 551 NOZ – k tomu např. výše uvedený judikát sp. zn. 29 Cdo 3914/2008 týkající se rozhodnutí osobou v působnosti jediného akcionáře, která není akcionářem.

²⁵ Jedná se o obsahově totožné pravidlo podle věty druhé ustanovení § 194 odst. 7 obchodního zákoníku – viz výše.

²⁶ Jak naznačuje Jan Dědič v odborném článku: K právní povaze usnesení valné hromady v rekonfiguraci soukromého práva, Obchodněprávní revue 11/2011, s. 329.

ustanovení zákona, 2) je přijato mimo působnost orgánu, 3) je neurčité, 4) je nesrozumitelné nebo 5) zavazuje-li k nemožnému plnění.

Domnívám se, že v zásadě bude výše představená judikatura Nejvyššího soudu České republiky použitelná i nadále. Důvody zdánlivosti se oproti dosavadní právní úpravě rozšiřují a nově tak bude možné považovat za zdánlivá i jiná usnesení valné hromady než, které byla doposud kryta judikaturou Nejvyššího soudu České republiky.

Do nového práva tak zcela jistě bude možné převzít dosavadní judikaturu Nejvyššího soudu České republiky týkající se otázky nedodržení působnosti valné hromady, a to včetně rozhodnutí o rozdělení zisku po uplynutí 6 měsíční lhůty pro schválení účetní závěrky, neboť úprava lhůty pro schválení účetní závěrky se nijak nemění a úprava rozdělení zisku na toto nově nereaguje jinak²⁷ ZOK spolu s NOZ tak v této otázce nepřinášejí nic nového a zavádějí již ustálený koncept judikatury do zákonného znění.

Za žádoucí lze považovat též legislativní zakotvení zdánlivosti spočívající v neurčitosti, které se dotkl Nejvyšší soud České republiky již v rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 1200/2005. Neurčitost spolu s nesrozumitelností a případy, kdy usnesení valné hromady zavazuje k nemožnému plnění, byly tyto důvody doposud dovozovány doktrinálně. Při tom se jedná o situace, které je pro jejich závažnost žádoucí vyloučit s režimu přezkumu neplatnosti a mělo by tudíž být možné se dovolat takto závažných vad za každých okolností.

Na druhé straně se poněkud problematickou jeví použitelnost závěrů rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky týkající se rozhodnutí v působnosti jediného akcionáře osobou, která jediným akcionářem není ve věci sp. zn. 29 Cdo 3914/2008. Zdánlivost v dané věci spočívala v tom, že nebyla projevována žádná vůle jediného akcionáře. Na základě znění ustanovení § 45 odst. 3 ZOK je však výslovně vyloučeno použít důvod zdánlivosti na základě § 551 NOZ – tj. z důvodu absence vůle jednající osoby. Přesto se domnívám, že i toto rozhodnutí Nejvyššího soudu bude v novém právu použitelné. S ohledem na závažnost tohoto nedostatku mi nepřijde rozumné, aby takové usnesení nebylo zdánlivé.

Domnívám se, že s ohledem na taxativní a poměrně úzký výčet důvodů, pro které lze usnesení valné hromady shledat zdánlivým a s ohledem na skutečnost, že tyto důvody reagují pouze na nejzávažnější vady usnesení valné hromady, lze považovat novou zákonnou úpravu v tomto směru za přínosnou.

²⁷ Štenglová, I., Havel, B., Čileček, F., Kuhn, P., Šuk, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 344 s.